

20.3.2019

Hyvä aineistonhallintatapa HAMKissa

Hyvä aineistonhallintatapa HAMKissa edistää avoimuutta sekä vastaa yhteiskunnan ja rahoittajien vaatimuksiin TKI-hankkeiden aineistojen käsittelystä, säilyttämisestä, saavutettavuudesta ja hyödynnettävyydestä.

Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) tavoitteena on profiloitua soveltavan tutkimuksen ja työelämää uudistavan osaamisen korkeakouluna, jossa toteutetaan avointa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa (TKI-toimintaa). HAMK on strategisessa visiossaan asettanut tavoitteekseen kehittää toimintansa avoimuutta OKM:n kypsyystasoarvioinnin tasolle 4 vuoteen 2030 mennessä.¹

Osana toiminnan avoimuuden edistämistä HAMK edellyttää TKI-hankkeilta hyvää aineistojen elinkaaren hallintaa. Aktiivisen soveltavan tutkimustoiminnan tuloksena HAMKin TKI-hankkeissa tuotetaan jatkuvasti uusia aineistoja (jatkossa TKI-hankkeissa kerättävistä / syntyvistä aineistoista käytetään nimitystä TKI-aineistot). HAMKin TKI-aineistot ovat aineistosta riippuen niin avoimia kuin mahdollista, mutta niin suljettuja kuin tarpeen.

Hyvä aineistonhallintatapa HAMKissa määrittelee ja ohjaa HAMKin TKI-aineistojen keräämistä, tallentamista, käyttöä ja hallintaa. Se perustuu voimassaoleviin säädöksiin² sekä Euroopan³ ja Suomen⁴ ohjeisiin tutkimusaineistonhallinnan suunnittelusta. Lisäksi hyvä aineistonhallintatapa HAMKissa noudattaa kansallisia avoimen tieteen ja tutkimuksen linjauksia⁵.

HAMKin hyvän aineistonhallintatavan mukaisesti:

1. Julkaistuihin TKI-toiminnan tuloksiin liittyvät TKI-aineistot ovat lähtökohtaisesti yhteiskäyttöisiä ja avoimia. TKI-hankkeissa käytetyt menetelmät, aineistot, tulokset ja tuotokset ovat kaikkien halukkaiden käytettävissä, tutkimuseettisiä periaatteita ja lainsäädäntöä noudattaen.

¹ HAMKin strategia 2030, <https://www.hamk.fi/tietoa-hamkista/strategia/>

² Keskeiset säädökset ovat laki tekijänoikeuksista (404/1961, tekijänoikeuslaki) ja laki viranomaistoiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki, 621/1999)

³ Science Euroopen opas tutkimusaineistonhallinnan suunnittelusta, https://www.scienceurope.org/wp-content/uploads/2018/12/SE_RDM_Practical_Guide_Final.pdf

⁴ Kansallinen opas tutkimusaineistonhallinnan suunnittelusta, <https://zenodo.org/record/2386541#.XGvDyDaP6Uk>

⁵ Avoimen tieteen linjaukset, <https://www.avointiede.fi/fi/etusivu>

20.3.2019

2. Avoimuudesta voidaan poiketa perustellusta syystä, esimerkiksi jos henkilötietojen ja yksityisyyden suoja tai tulosten kaupallinen hyödyntäminen ja siihen liittyvien oikeuksien suojaaminen vaarantuvat aineistojen avaamisesta. TKI-hankkeisiin liittyvät rahoitusehdot ja salassapitosopimukset voivat rajoittaa avoimuutta.
3. TKI-aineistojen tuottamisessa, säilyttämisessä, jakamisessa ja avaamisessa noudatetaan lainsäädäntöä, tutkimusyhteistyöstä tehtyjä sopimuksia sekä hyvää tieteellistä käytäntöä⁶. Yhteistyössä toteutettavissa TKI-hankkeissa toimitaan avointa toimintakulttuuria edistäen ja muiden toimintaa kunnioittaen.
4. TKI-aineistojen omistus- ja käyttöoikeuksista sovitaan aina ennen tutkimuksen käynnistymistä huomioiden lainsäädäntö, sopimusten ja rahoittajien ehdot sekä rajoitukset aineistoa käsiteltäessä, julkaistaessa tai edelleen luovuttaessa.
5. Aineistohallinnan suunnittelua edellytetään jokaiselta positiivisen rahoituspäätöksen saaneelta TKI-hankkeelta. Aineistohallintasuunnitelmaa täydennetään ja tarkennetaan hankkeen kuluessa.
6. Aineistohallintasuunnitelmassa kuvataan aineiston käyttötarkoitus, keräämisen menetelmät, käsittely, omistajuus ja käyttöoikeudet, säilytys (mukaan lukien pitkäaikais säilytys), uudelleenkäyttö, avaaminen sekä suunniteltu tuhoaminen (mikäli tarpeen). Lisäksi noudatetaan hankkeen rahoittajan aineistoille ja aineistohallintasuunnitelmalle asettamia vaatimuksia. Tarvittavat omistajuus-, käyttö- ja salassapitosopimukset määritellään aineistohallintasuunnitelmassa.
7. TKI-aineistojen asianmukaisesta hallinnasta huolehtiminen on jokaisen aineistoa käsittelevän velvollisuus. Päävastuu aineistosta on hankkeen vastuullisella tutkijalla / projektipäälliköllä.
8. HAMK tarjoaa tukea aineistohallintasuunnitelmien tekemiseen ja aineistohallintaan sekä aineistoihin liittyvien oikeudellisten kysymysten tunnistamiseen ja ratkaisemiseen.
9. Tietosuoja ja tietoturva otetaan huomioon jo tutkimuksen valmisteluvaiheessa. Aineiston kerääminen, käsittely, säilyttäminen ja tuhoaminen sekä TKI-toiminnassa syntyvien asiakirjallisten tietojen säilytys toteutetaan lainsäädännön ja ammattikorkeakoulun ohjeistuksen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään (arkaluonteisia) henkilötietoja sisältävien aineistojen käsittelyyn. Lisäksi rekisteröityjen informointi tehdään lainsäädännön mukaisesti esimerkiksi tutkimuksen

⁶ Hyvä tieteellinen käytäntö, TENK <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta>

20.3.2019

tietosuojailmoituksilla. Mahdollisuuksien mukaan henkilötiedot anonymisoidaan tai pseudonymisoidaan.^{7 8 9 10}

10. HAMK suosittelee kansallisia¹¹ ja kansainvälisiä työvälineitä ja palveluita TKI-aineistojen hallintaan, jotta aineistojen löydettävyyys ja jakaminen tehostuvat.
11. HAMKissa tuotettujen TKI-aineistojen keskeiset kuvailevat tiedot (metadata) ovat avoimia aina, kun se juridiikan ja tutkimuseettisten periaatteiden sallimissa rajoissa on mahdollista. TKI-aineiston löydettävyydestä ja viitattavuudesta huolehditaan tuottamalla asianmukainen aineiston kuvailu. Hankkeen vastuullisen tutkijan / projektipäällikön vastuulla on huolehtia, että kerätyn aineiston kuvailutiedot tallennetaan Reportroniciin. TKI-aineistojen kuvailutiedoissa mainitaan aineistojen omistaja ja mahdolliset oikeudelliset rajoitukset aineistojen käytölle.
12. Hyödynnettäessä HAMKin TKI-aineistoja on aineistojen tekijät mainittava kansallisen ohjeistuksen mukaisesti¹².
13. Hankkeen päättyessä hankkeen vastuullisen tutkijan / projektipäällikön vastuulla on varmistaa, voidaanko aineisto saattaa avoimeen käyttöön. Aineiston avaamiseen tarvittavat resurssit huomioidaan tutkimus- ja rahoitussuunnitelmassa.
14. HAMKin opinnäytetöissä suositellaan aineistohallinnan suunnittelua¹³.

⁷ HAMKin tiedonluokitteluohje, <https://blog.hamk.fi/ohjeet/tiedon-luokittelu/>

⁸ Tietosuojalaki 1050/2018, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181050>

⁹ EU:n yleinen tietosuojasetus (2016/679), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>

¹⁰ Tietosuojatutkimuksessa, <https://hameenamk.sharepoint.com/tietohallintopalvelut/it-palvelut-henkilokunnalle/SitePages/Tietosuojatutkimus.aspx>

¹¹ Kansalliset Fairdata-palvelut, <https://www.fairdata.fi/>

Kansallisarkiston päätös 12.9.2017 ammattikorkeakoulujen tietojärjestelmien tietojen pysyvästä säilyttämisestä yksinomaan sähköisessä muodossa AL/20757/07.01.01.03.02/2016

¹² Dataviittaustiekartta, <http://www.doria.fi/handle/10024/153328>

¹³ Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset, <http://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>